

Co kdyby se jí něco stalo

Působí sebejistě, rozšafně, je usměvavá a společenská. Skoro nikdy ji nevidíte bez dcery. Dceru bez ní lze občas vidět na akcích, kde se sdružují lidé se zrakovým handicapem. Obě si naříkají na to, že se jim to se samostatností poněkud vymklo z ruky. Když jsem je lépe poznala, položila jsem si otázku - čím samostatnost se nevydařila? Samostatnost nevidomé dcery nebo samostatnost té usměvavé maminky? A tak jsem poprosila o její příběh.

Narodila se hned zkraje padesátých let v rodině živnostníka. Nevzpomíná si, že by nějak přímo trpěli diskriminací, která tehdy "buržoazní třídě" příliš nepřála. Byla jedináček, doma měla všechno, co potřebovala. Někdy toho bylo až moc. Oba rodiče velmi dbali na její výchovu, ačkoliv nebyli nábožensky založeni, měla co dělat, aby uspokojila jejich vysoké mravní nároky. Tohle smíš, tohle nesmíš, tohle se pro tebe vůbec nehodí. Táhle nechod' a tohle nedělej, chovej se jako slušné děvče! Když byla malá, nikdy nesměla sportovat, běhat sama s kamarády po ulicích, hrát si v parcích, natož pak jezdit na pionýrské tábory! Heslem bylo - "Co kdyby se ti něco stalo?"

Systém příkazů a zákazů nakonec vyvolal vzpouru. Měsíc před maturitou si vypůjčila peníze a emigrovala na západ. "Rodiče šileli, ale já byla konečně svobodná. A že to bylo měsíc před maturitou? No a co. Byla jsem zamilovaná do úžasného kluka, který se tam o mne dovedl postarat, sehnal mi práci, bydlení, no prostě všechno. Mobily nebyly, těžko se i telefonovalo, všude doma hlídkovali nějakí tajní a tak na mne rodiče nemohli. Užila jsem si svobodu od nich i od socialistického režimu."

Vrátila se, když prezident vyhlásil amnestii. Ona i její milý vzali rozum do hrsti a pochopili, že jestli se nevrátí, budou dveře domů navždy zavřené. Po návratu do vlasti dokončila střední školu a zkoušela využít svobodu, kterou svou rebelií nabyla. Dlouho jí to však nevydrželo.

Po rozchodu s první láskou našla v partě přátel svého budoucího muže. Vzali se, ale za cenu, že museli bydlet u jejích rodičů. Znovu to začalo, tohle můžete a tohle nesmíte. Byly to dost těžké zkoušky pro mladý pár, ale statečně jim čelili. Začátkem sedmdesátých let se jim narodila krásná holčička a poměrně brzy se zjistilo, že vůbec, ale vůbec nic nevidí.

"Pamatujete si na ten šok? Uměla byste to ještě dnes popsat?"

"Nepamatuji si nic. Jen to, že nám bylo podezřelé, když ani po šesti týdnech nereagovala na vizuální podněty, dokonce ani na světlo. Lékaři potvrdili podezření na slepotu a já jsem od té chvíle všechno vygumovala. Asi jsem brečela, nevím jak dlouho, nepamatuji si, co to se mnou udělalo. Mám ty pocity dokonale vytěsněné."

Výchova nevidomé holčičky v nesměnitelném bytě perfekcionistických a úzkostlivých prarodičů nebyla ideální. Prožívá to jako rodinné prokletí. Ve stejném duchu jako dříve vychovávali ji samu, vedli ji nyní k výchově slepého děvčátka.

"A co manžel?"

"Když byl s námi, věnoval se naší dceři maximálně. Ale tolik s námi zase nebyl, aby zabránil mým rodičům v jejich nepřiměřených přístupech."

"Měli jste nějakou odbornou péči?"

"Ne, neměli. Lékaři konstatovali nevyvinutý oční nerv a tím to skončilo. Takové věci, že máme dítě obklopotovat podněty a dopřát mu samostatnou orientaci v co největší míře, to nás nikdo neučil. Na spoustu věcí jsme museli přijít sami. Třeba jsme jí vymezili prostor na zahradě, kde měla záchytné body, z nichž se vždycky mohla vrátit do dětské ohrádky, kde se cítila bezpečná. Ten okruh se stále zvětšoval, ačkoliv její motorika byla notně nemotorná. Měli jsme ale radost z každého malého pokroku. Tedy, manžel a já jsme měli radost. Prarodiče velmi často dělali scény a neustále nás nabádali, abychom dítě lépe hlídali. Znamenalo by to nejspíš přikurtovat ji v postýlce, tam by se opravdu nemohlo nic stát," říká s trochou ironie.

Když byly holčičce tři roky, šli se poradit na Hradčany do školy pro nevidomé děti. Tam vše posoudili odborníci a doporučili celotýdenní péči v mateřské škole. Mamince nevidomého batolete to mohlo srdce utrhnout, ale pochopila, že nic lepšího asi nemůže udělat. Neměla vědomosti ani chápající a akceptující zázemí.

"Šla jsem do práce a celý týden se těšila na dceru. Manžel mne podporoval jak jen mohl, ale nakonec mu neustálé hádky s mými rodiči přerostly přes hlavu a našel si jinou ženu. Naší dceři bylo tehdy už dvanáct let a dodnes to považuje za zradu. Myslím, že to otci nikdy neodpustila a já nějak nemám sílu ji v tom měnit. Je už to přece jen dospělá žena," smutně si povzdychne matka.

Celou dobu, co nevidomá dívka chodila do základní školy a později i do učňovské, ji všude někdo doprovázel. Její maminka nebyla schopná pod tlakem prarodičů v té věci něco radikálně měnit. Manžel už s nimi nebyl a ona strašně potřebovala, aby jí někdo poradil a pomohl k samostatnosti své vlastní i svého už téměř dospělého dítěte.

"Dcera už zvládala cestu do školy metrem a autobusem. Když jsem ji pozorovala, rozhodla jsem se, že ji budu pouštět samotnou. Obě jsme z toho měly takovou spikleneckou radost, skoro to bylo jako dobrodružství. Řekla jsem své matce, že její vnučka jede sama do školy - bylo jí tehdy asi osmnáct let. Babička dostala hysterický záchvat, ke kterému dědeček také přispěl jak jen mohl. Co když se jí něco stane? křičeli na mne. A stalo se. Dcera si hned ten první den zlomila nohu a byla dva měsíce v nemocnici. A to byl

konec riskantních experimentů."

Ještě jsem se vyptala, jak jí dcera doma pomáhá, jak to má se sebeobsluhou a tak. Ačkoliv je schopná vydělávat si na svůj vezdejší chléb, v kuchyni hrozí nebezpečí na každém kroku. Maminka nakupuje, vaří, uklízí. Babička zemřela a je tu další problém - dědeček s Alzheimerovou chorobou. A o to všechno se musí starat jedna hezká, ale unavená paní, která by za pár let měla počítat s odpočinkem a třeba i pomocí od mladé rodiny. Jenže nic takového si nemůže dovolit. Zatím na to ani nechce myslet.

Jak vidíte svou samostatnost do budoucna?

"No, ačkoliv dobře vidím, tak svou budoucnost moc dobře nevidím.

Dcera je inteligentní, má dobré vědomosti i odpovědnost. Ale ta naše nesamostatnost nás občas deprimuje. Po odchodu manžela z rodiny se moje dcera stala ještě více středobodem mého života a já jejím. Pořád jsme jen spolu - v radostech, starostech, v nemocech, ve zdraví, atd. Jezdíme spolu na víkendy, na dovolené. Občas navštívíme nějakou tu kulturu, ale to je poslední dobou málokdy. Máme na starosti mého starého otce. S klukama to ani jedné z nás taky moc nevychází, možná i proto, že se bojíme riskovat. Co kdyby se nám něco stalo?"

Sedím ve svém pokoji a přemýšlím. Těžko se hledají dobré rady nad zlato i takové fráze - jako - to bude dobrý, buďte trpělivá. Čas plyne čím dál rychleji a sil ubývá. Kdo uteče, vyhraje - myslívála si zamlada hrdinka našeho příběhu. Kam se ale dá utíkat teď? A hlavně - kdo spočte ztráty a nálezy?